

УДК 338.4:330.3:658

DOI: 10.31732/2663-2209-2020-60-195-201

ОСНОВИ БЕЗПЕКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

Копитко М.І.¹, Ільків Ю.І.²

¹ д.е.н., професор, професор кафедри управлінських технологій, ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м. Київ, вул. Табірна, 30-32, 03113, Україна, тел.: (067)-673-03-57, e-mail.: marta_kernytska@ukr.net, ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6598-3798>

² аспірантка, Львівський державний університет внутрішніх справ, м. Львів, вул. Городоцька, 26, 79000, Україна, тел.: (063)-96-42-208, e-mail.: julia.ilia12@gmail.com, ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2727-3749>

FUNDAMENTALS OF SAFE ACTIVITY OF THE ENTERPRISE: THEORETICAL ASPECT

Kopytko M.¹, Ilkiv Ju.²

¹ Doctor of science (Economics), professor, professor of management technologies department, "KROK" University, Kyiv, st. Tabirna, 30-32, 03113, Ukraine, tel.: (067)-67-30-357, e-mail.: marta_kernytska@ukr.net, ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6598-3798>

² postgraduate student, Lviv State University of Internal Affairs, Lviv, st. Horodots'ka, 26, 79000, Ukraine, tel.: (063)-96-42-208, e-mail.: julia.ilia12@gmail.com, ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2727-3749>

Анотація. Актуальність дослідження обумовлена тим, що успіхів у бізнесі можна досягнути лише за правильного організування процесу подолання негативних чинників впливу із зовнішнього та внутрішнього середовищ, що є безпосереднім завданням процесу забезпечення безпеки. Основною ціллю дослідження є формулювання розуміння безпекової діяльності як однієї із технологій управління на підприємстві з обґрунтуванням її моделі та особливостей. З метою зниження рівня впливу загроз на діяльність підприємства необхідно здійснювати цілеспрямований управлінський вплив і використовувати відповідні технології управління. Завдяки використанню технологій управління підприємство має змогу отримати інтегральний ефект, що сприяє забезпеченню організаційного порядку та раціоналізації процесу управління (його етапів та процедур), рівномірного розподілу повноважень та відповідальності між працівниками та управлінським персоналом, ефективного процесу прийняття рішень від найнижчого до найвищого рівнів управління. На основі цього запропоновано авторський підхід до розуміння безпекової діяльності як діяльності щодо забезпечення можливості максимально ефективного використання доступних ресурсів з метою захисту власних інтересів від впливу загроз внутрішнього і зовнішнього середовищ, а також адаптації до існуючих умов з мінімальними втратами. Саме таке формулювання дозволяє відобразити безпекову діяльність з точки зору технологій управління. Побудовано модель безпекової діяльності на підприємстві. Визначено складові безпекової діяльності підприємства: матеріально-технічна, інформаційна, кадрова, документально-нормативну. Сформовано перелік завдань безпекової діяльності на підприємстві. Сформовано перелік принципів, які виступатимуть основою для здійснення безпекової діяльності на підприємстві.

Ключові слова: управління підприємством; безпекова діяльність; управлінська технологія; ризики; загрози; інтереси.

Формули: 0; рис.: 0; табл.: 1, бібл.: 18.

Annotation. The relevance of the study is due to the fact that success in business can be achieved only with the proper organization of the process of overcoming the negative factors of influence from the external and internal environment, which is the immediate task of the security process. The main purpose of the study is to formulate an understanding of security activities as one of the management technologies in the enterprise with a justification of its model and features. In order to reduce the level of impact of threats on the enterprise, it is necessary to exercise targeted management influence and use appropriate management technologies. Through the use of management technologies, the company is able to obtain an integrated effect that helps to ensure organizational order and streamline the management process (its stages and procedures), even distribution of powers and responsibilities between employees and management, effective decision-making process from the lowest to the highest levels. Based on this, the author's approach to understanding security activities as activities to ensure the most efficient use of available

resources to protect their own interests from the threat of internal and external environments, as well as adaptation to existing conditions with minimal losses. This wording allows you to display security activities in terms of management technology. The model of security activity at the enterprise is constructed. The components of the security activity of the enterprise are determined: material and technical, informational, personnel, documentary and normative. The list of tasks of security activity at the enterprise is formed. A list of principles that will serve as a basis for security activities at the enterprise has been formed.

Key words: *enterprise management; security activity; management technology; risks; threats; interests.*
Formulas: 0; fig.: 0; tabl.: 1; bibl.: 18.

Постановка проблеми. Проблема забезпечення безпеки на підприємствах впродовж останнього двадцятиліття набуває особливого значення. Все частіше провідні компанії світу акцентують увагу на тому, що успіхів у бізнесі можна досягнути лише за правильного організування процесу подолання негативних чинників впливу із зовнішнього та внутрішнього середовищ, що є безпосереднім завданням процесу забезпечення безпеки.

Реалії ведення бізнесу в умовах сьогодення є надзвичайно жорсткими та мінливими, тому кожне підприємство для налагодження процесу ефективної діяльності сьогодні та в майбутньому повинне налагодити процес управління та використовувати сучасні управлінські технології.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми забезпечення економічної безпеки на мікрорівні під різними кутами дослідження вивчалися рядом провідних науковців [7, 8, 10]. Але не вирішеною раніше проблемою залишається обґрунтування дефініції поняття безпекова діяльність, адже донедавна у наукових дослідженнях використовували словосполучення «забезпечення економічної безпеки».

Формулювання цілей статті. Основною ціллю дослідження є формулювання розуміння безпекової діяльності як однієї із технологій управління на підприємстві з обґрунтуванням її моделі та особливостей.

Виклад основного матеріалу дослідження. Як зазначає Кузнецова І., «сутність управління зводиться до активного впливу на параметри об'єкта управління з метою усунення небажаних відхилень від заданих параметрів через управлінські впливи, які спрямовані або на

забезпечення утримання характеристик системи у потрібних межах, або на виконання дій зі зміни значень характеристик самої системи відповідно до змін зовнішнього середовища» [1].

Причиною будь-яких управлінських дій є потреба в усуненні небажаних відхилень від запланованих значень показників. Такі відхилення можуть бути спричинені дією загроз.

Природа будь-якої загрози обумовлена особливостями того інтересу, задоволенню якого вона протидіє. Тому загрози аналізують за різними сферами людської діяльності (включаючи економічну, військову, інформаційну, екологічну тощо) та різноманітності бізнес-процесів.

Реалізація інтересів зумовлює виникнення протиріч різних індивідів, груп (об'єднань) осіб, держав в процесі взаємодії. Суперечності можуть проявлятися по-різному в залежності від сфери та умов, в яких здійснюється вказана взаємодія об'єктів безпеки.

Економічні загрози виникають внаслідок антагоністичних протиріч як результат зіткнення протилежних інтересів учасників суспільних відносин - об'єктів безпеки. На практиці є важливим своєчасне виявлення і нейтралізація цих загроз системою забезпечення економічної безпеки на підприємстві. Основні напрямки дій в цій сфері забезпечення безпеки в умовах обмеженості відповідних ресурсів визначає характер і рівень цих загроз.

Загрозам економічної безпеки притаманний об'єктивний характер, оскільки вони виникають в процесі економічного розвитку суспільства чи бізнес-одиниць в результаті суперечливих зіткнень різних суспільних інтересів.

Всі соціально-економічні інтереси чітко діляться за своїм змістом на дві групи:

- 1) інтереси добробуту;
- 2) інтереси безпеки.

Ці дві групи інтересів є прямо протилежними за спрямованістю та змістом. Показники, які обумовлюють змістовні аспекти інтересів добробуту, в разі свого прогресивного розвитку вимагають необхідності свого кількісного зростання до максимально можливих значень. І навпаки, показники, що відображають зміст об'єктивних інтересів стабільності і безпеки, вимагають - в разі успішного розвитку свого змісту – кількісного зменшення до мінімуму.

Подібна структура інтересів з усією очевидністю підтверджує той факт, що економічний розвиток відбувається відповідно до діалектичних законів єдності і боротьби протилежностей.

Перебуваючи у внутрішній єдності, як дві сторони однієї медалі, інтереси добробуту, з одного боку, та інтереси безпеки і стабільності, з іншого, одночасно виступають джерелом та рушійними силами розвитку бізнес-єдиниці.

Зазначена різноспрямованість структури інтересів уможливило виділити з величезної кількості чинників розвитку лише ті з них, які викликають небезпеку і становлять загрозу інтересам добробуту. Іншими словами, стає можливим визначити критерій виявлення загроз безпеки.

Загроза економічній безпеці фактично являє собою будь-які зовнішні або внутрішні умови і чинники, що негативно впливають на процес розвитку і тому вимагають зменшення своїх кількісних параметрів [2].

З метою зниження рівня впливу загроз на діяльність підприємства необхідно здійснювати цілеспрямований управлінський вплив і використовувати відповідні технології управління.

Поняття «технологія» у загальному розумінні означає спосіб виконання будь-якої роботи, характеризується характером та інструментами впливу на об'єкт, певною послідовністю дій та наслідків, регулярністю перевірки якості виконуваної роботи.

У вузькому значенні технологія – це сукупність правил обробки інформації. У широкому значенні – це інтегрований процес вирішення конкретного класу задач на основі програмно-методичних, інтелектуальних, технічних та організаційних методів [3].

Під управлінськими технологіями, притримуючись наукової позиції, викладеної у праці [4], доцільно розуміти сукупність методів та прийомів, які сприяють реалізації управлінських функцій та виконання управлінських операцій з обумовленістю оптимальних витрат часу на їх здійснення.

В основі управлінських технологій є сукупність інформаційних та виробничих потоків підприємства, а також структурування процесу на складові елементи, кодифікація основних моментів за допомогою комплексу регламентуючих документів і розробка критеріїв якості кінцевого та проміжних результатів. Поєднання цих прийомів дозволяє значно підвищити ефективність виконання операцій. Це стало причиною суцільної технологізації, в тому числі виникнення самого поняття «технологія управління».

Як зазначає Третьякова О.П., до переліку факторів, які визначають доцільність технологізації управління доцільно віднести наступні:

- виникнення нових виробничих технологій і скорочення життєвого циклу продуктів;
- інформатизація різних сфер діяльності;
- глобалізація, що проявляється в ускладненні умов конкуренції і зростаючої економічної взаємозалежності країн і територій;
- ускладнення зв'язків між організаціями;
- необхідність пристосування продукту до споживача;
- ускладнення процесу ведення фінансово-господарської діяльності суб'єктами господарювання [5].

Результатами сукупної дії цих факторів стає зростання невизначеності макро- і мікросередовища підприємств, зростання потреби в людських ресурсах високої

якості, ускладнення управлінської діяльності та підвищення вартості управлінських рішень. Технологізація управління є реакцією підприємств на

ускладнення умов функціонування [5]. На рис. 1 наведено переваги технологізації процесу управління суб'єктами господарювання.

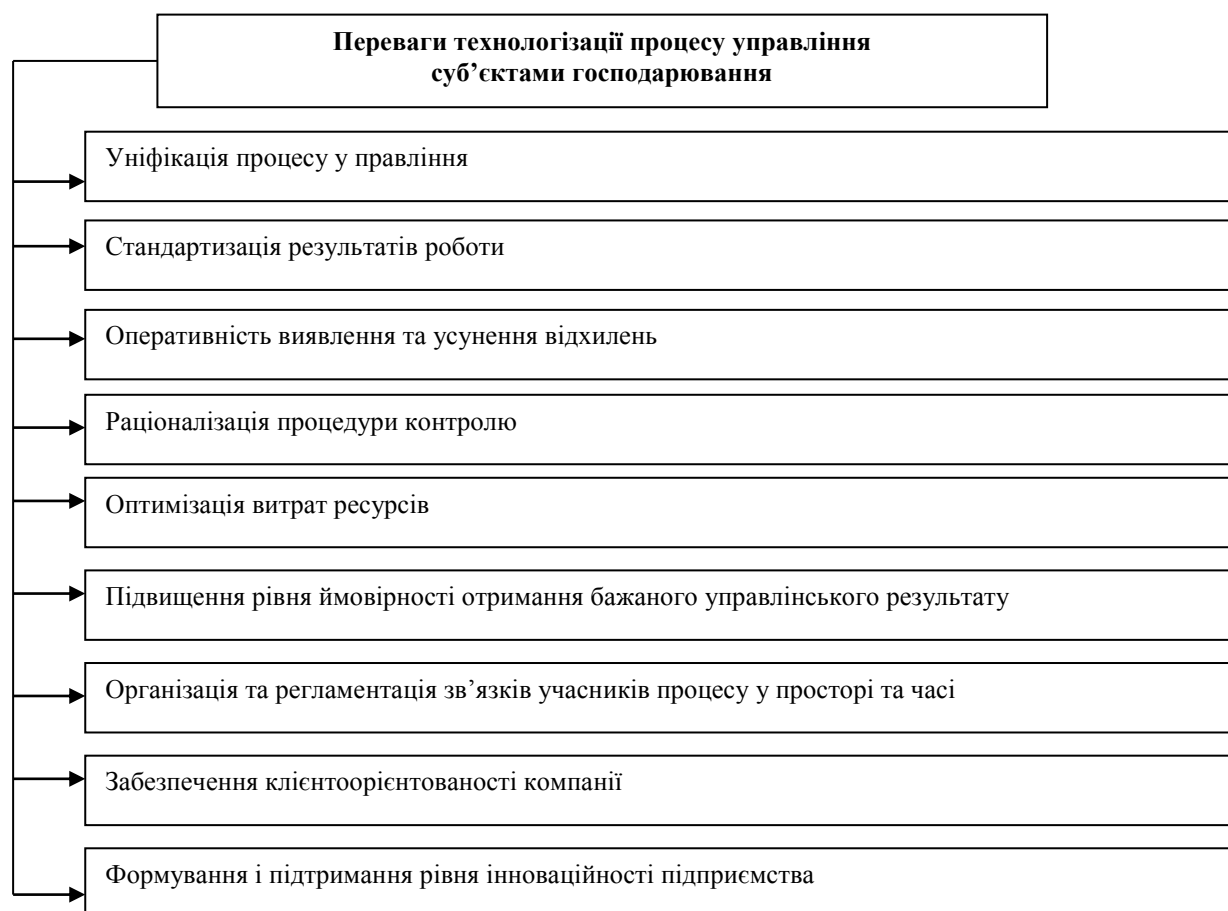

Рис. 1. Переваги технологізації процесу управління суб'єктами господарювання

Джерело: авторська розробка на основі [4, 5]

Завдяки використанню технологій управління підприємство має змогу отримати інтегральний ефект, що сприяє забезпеченню:

- організаційного порядку та раціоналізації процесу управління (його етапів та процедур);
- рівномірного розподілу повноважень та відповідальності між працівниками та управлінським персоналом;
- ефективного процесу прийняття рішень від найнижчого до найвищого рівнів управління [5].

На рис. 2. наведено перелік технологій управління, які використовуються підприємствами у процесі діяльності.

Професор Франчук В.І. під безпековою діяльністю розуміє діяльність підприємства щодо протидії загрозам,

захисту корпоративних інтересів та «збереження цілісності процесів чи систем на основі засвоєння та розвитку безпекової культури» [7].

Вважаємо за доцільне подати його у наступному формулюванні: безпекова діяльність – це діяльність щодо забезпечення можливості максимально ефективного використання доступних ресурсів з метою захисту власних інтересів від впливу загроз внутрішнього і зовнішнього середовищ, а також адаптації до існуючих умов з мінімальними втратами. Саме таке формулювання дозволяє відобразити безпекову діяльність з точки зору технології управління.

Модель безпекової діяльності підприємства подано на рис. 3.

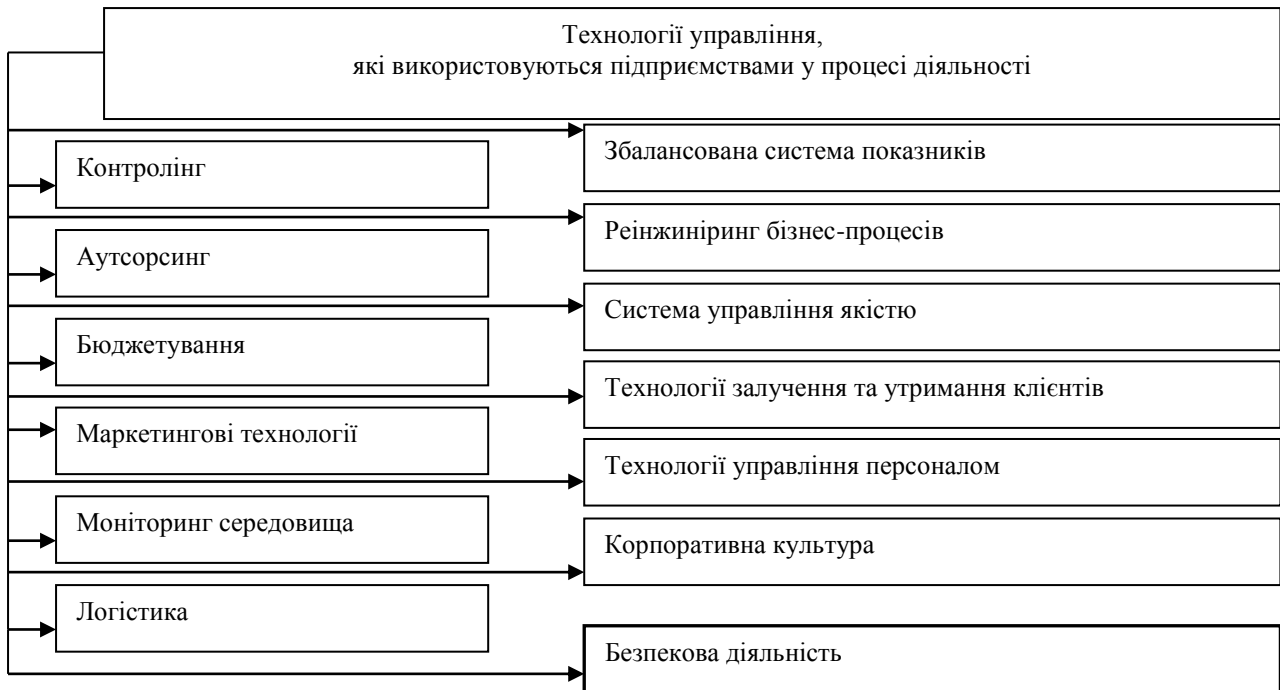

Рис. 2. Технології управління, які використовуються підприємствами у процесі діяльності

Джерело: авторська розробка на основі [6]

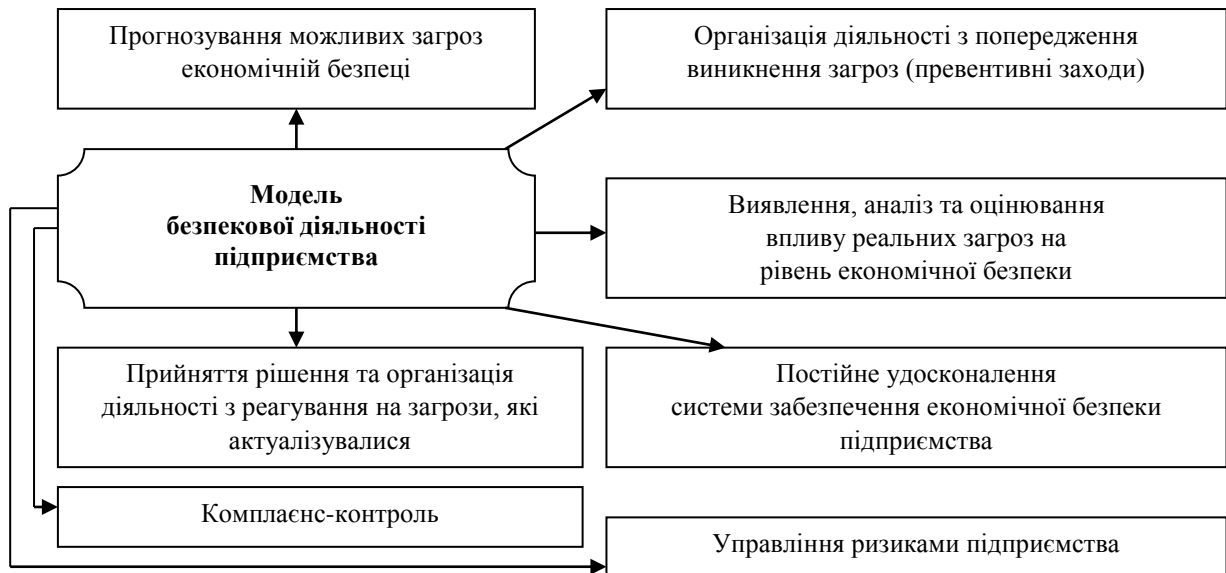

Рис. 3. Модель безпекової діяльності підприємства

Джерело: авторська розробка на основі [8]

Для розуміння сутності безпекової діяльності, необхідно визначити її складові, зокрема до їх переліку доцільно віднести:

- матеріально-технічну;
- інформаційну;
- кадрову [9];

- документально-нормативну.

Матеріально-технічна складова безпекової діяльності відображає набір технічних засобів та устаткування з певними параметрами, які використовуються для забезпечення безпеки того чи іншого об'єкта.

Інформаційна – це сукупність знань та інформації, які використовуються у процесі діяльності підприємства, а також набір інформаційних технологій, які попереджають несанкціонований доступ, використання, розповсюдження, модифікацію, знищення чи крадіжку інформації з підприємства, а також налагоджують безпечний обмін інформацією всередині підприємства та з його зовнішнім оточенням.

Кадрова – це набір особистісних та професійних характеристик персоналу, що є основою для максимально ефективного виконання покладених на них посадових обов'язків.

Документально-нормативна – комплекс внутрішньої документації та нормативних документів, який обумовлює процес забезпечення безпеки на підприємстві.

З врахуванням пропозицій наведених у праці [10] до основних завдань безпекової діяльності на підприємстві доцільно віднести:

1) виявлення, оцінювання, розроблення заходів протидії та мінімізації впливу щодо внутрішніх і зовнішніх загроз безпеці підприємства, бізнесу, проектів, контрактів;

2) проведення ділового маркетингу (конкурентна розвідка і контррозвідка);

3) підготовка інформаційно-аналітичних матеріалів про ситуацію на ринках, у проектах, щодо контрактів та партнерів;

4) перевірка ділової репутації та платоспроможності контрагентів і партнерів;

5) запобігання загрозам і протиправним діям з боку несумлінних конкурентів;

6) перевірка благонадійності персоналу;

7) проведення ділових переговорів з дебіторами, мінімізація дебіторської заборгованості;

8) забезпечення фізичного захисту об'єктів і топ-менеджменту;

9) взаємодія з правоохоронними та наглядовими органами;

10) захист конфіденційної інформації [10];

11) захист майна підприємства;

12) підготовка документації у сфері забезпечення безпеки на підприємстві;

13) здійснення компласнс-контролю тощо.

Безпекова діяльність на підприємстві повинна бути побудована таким чином, щоб відповідати принципам управління, зокрема:

- своєчасно здійснювати заходи відповідно до встановленого етапу виявлення загрози діяльності (не випереджувати в часі настання загроз та не запізнюватися із прийняттям рішення);

- повноважність рішення, яке обумовлюється прийняттям його уповноваженим працівником в межах визначених посадовими обов'язками прав;

- неупередженість рішення, його конкретність і несуперечливість, у окремих випадках – документальне оформлення;

- конструктивність рішення, яка відображається максимальним врахуванням інтересів цілого підприємства;

- адресність рішення, тобто спрямованість його до конкретно визначеного виконавця із зазначенням терміну та використовуваних ресурсів;

- обов'язково бути реалізованим, або відхиленим із поясненням причини [11].

Основною метою безпекової діяльності на підприємстві є організація процесу протидії впливу ризиків та загроз. Ключове місце у цій діяльності відведено таким видам робіт як ідентифікація ризиків та загроз, визначення допустимих меж впливу ризиків, управління ризиками, формування дієвої системи забезпечення економічної безпеки, формування механізму протидії ризикам та загрозам і нівелювання їхнього впливу у випадку актуалізації.

Висновки. Таким чином, обґрунтовано новий підхід до розуміння сутності безпекової діяльності підприємств з наголосом на визначеній позиції у структурі процесу корпоративного управління. Тобто, здійснено перехід від процесу забезпечення економічної безпеки як набору дій щодо комплексу робіт у

сфері протидії впливу дестабілізуючих факторів та ефективного використання ресурсів до безпекової діяльності як елементу процесу управління.

Література:

1. Кузнецова І. Визначення сутності дефініції «технологія управління». *Вісник КНТЕУ*, 2009. № 1. С. 55-62.

2. Особенности и характер действия угроз экономической безопасности в различных сферах экономики. URL:

https://studme.org/126475/ekonomika/osobennosti_harakter_deystviya_ugroz_ekonomicheskoy_bezopasnosti_razlichnyh_sferah_ekonomiki.

3. Основные виды технологий, используемых менеджерами. URL:

<https://textbooks.studio/uchebnik-menedjment/osnovnyie-vidyi-tehnologiy-ispolzuemyih.html>.

4. Технології соціального управління. URL: <http://studies.in.ua/ru/politicheskij-menedzhment-shpargalki/2568-tehnologiyi-socalnogo-upravlnnya.html>.

5. Третьякова Е. П. Технологии управления как способ формализации организационных процессов. *Вестник ИрГТУ*. 2013. №2 (73). С. 206-211.

6. Копитко М. І., Прихидько С. М. Специфіка використання технологій управління у процесі діяльності приватних охоронних структур. *Вчені записки Університету «КРОК»*. 2018. Вип. 49. С. 74-77.

7. Франчук В. І., Пригунов П. Я., Мельник С.І. Безпекова діяльність: системний підхід. *Науковий вісник ЛьвДУВС*. 2017. № 1. С. 154-163.

8. Молдаванцев А. А. Комплексная система обеспечения экономической безопасности предприятия. URL: <http://www.yurclub.ru/docs/pravo/1603/12.html>.

9. Henry J. P. Making the technology-strategy connection. *International Review of Strategic Management*. Chichester, Wiley, 1990. 210 p.

10. Экономическая безопасность бизнеса: что, где и с кем? URL: <https://hrliga.com/index.php?module=profession&op=view&id=755>.

11. Антикризове управління підприємством. URL: <https://library.if.ua/book/60/4238.html>.

References:

1. Kuznetsova, I. (2009), "Defining the essence of the definition of "control technology", *Visnyk KNTEU*, № 1, pp. 55-62.

2. *Osobennosti i harakter deystviya ugroz ekonomicheskoy bezopasnosti v razlichnyih sferah ekonomiki* [Features and nature of threats to economic security in various sectors of the economy], retrieved from : https://studme.org/126475/ekonomika/osobennosti_harakter_deystviya_ugroz_ekonomicheskoy_bezopasnosti_razlichnyh_sferah_ekonomiki.

3. *Osnovnyie vidyi tehnologiy, ispolzuemyih menedzherami* [The main types of technologies used by managers], retrieved from : <https://textbooks.studio/uchebnik-menedjment/osnovnyie-vidyi-tehnologiy-ispolzuemyih.html>.

4. *Tekhnologii sotsialnoho upravlinnia* [Technologies of social management], retrieved from : <http://studies.in.ua/ru/politicheskij-menedzhment-shpargalki/2568-tehnologiyi-socalnogo-upravlnnya.html>.

5. Tretiakova, E.P. (2013), "Management technologies as a way to formalize organizational processes", *Vestnik IrGTU*, №2 (73), pp. 206-211.

6. Kopytko, M.I. and Prykhidko, S.M. (2018), "The specifics of the use of management technologies in the process of private security structures", *Vcheni zapysky Universytetu «KROK»*, vol. 49, pp. 74-77.

7. Franchuk, V.I. Pryhunov, P.Ya. and Melnyk, S.I. (2017), "Security activities: a systematic approach", *Naukovyi visnyk LvDUVS*, № 1, pp. 154-163.

8. Moldavantsev, A.A. (2020), "Comprehensive system of economic security of the enterprise", retrieved from : <http://www.yurclub.ru/docs/pravo/1603/12.html>.

9. Henry, J.P. (1990), *Making the technology-strategy connection*, *International Review of Strategic Management*. Chichester, Wiley, 210 p.

10. Economic security of business: what, where and with whom? (2020), retrieved from : <https://hrliga.com/index.php?module=profession&op=view&id=755>.

11. Anti-crisis management of the enterprise (2020), retrieved from : <https://library.if.ua/book/60/4238.html>.

Стаття надійшла до редакції 03.12.2020 р.